

Ministrstvo za infrastrukturo
gp.mzip@gov.si

Ministrstvo za okolje
gp.mop@gov.si

Ministrstvo za zdravje
gp.mz@gov.si

Občine
info@zdruzenjeobcin.si
info@skupnostobcin.si
elektronski naslovi posameznih občin

Ljubljana, 5. februar 2019

Poziv k ukrepanju na področju onesnaženja zraka v Sloveniji

Z vplivi onesnaženosti zraka na zdravje ljudi in na podnebje se znanstveniki poglobljeno ukvarjajo že vsaj 50 let. V zadnjih 20 letih je bilo narejenih veliko raziskav, s katerimi se je povečalo število znanstvenih dokazov o škodljivih vplivih onesnaženosti zunanega zraka na zdravje ljudi in stanje podnebja. Izpostavljenost onesnaženemu zraku prispeva k široki paleti akutnih in kroničnih posledic za zdravje, od manjših fizioloških vplivov do predčasnih smrti predvsem zaradi bolezni dihal, srca in ožilja. V obdobju od 2012 do 2014 je bilo v Evropi več kot 90 % mestnega prebivalstva izpostavljenega onesnaževanju zraka, ki je višje od priporočil Svetovne zdravstvene organizacije. Po oceni Evropske agencije za okolje je onesnažen zrak v EU-28 v letu 2013 povzročil več kot 400.000 prezgodnjih smrti. Še posebej so negativnim posledicam podvržene ranljive skupine: otroci, nosečnice, starejši, bolniki s kroničnimi pljučnimi boleznimi in vsi, ki so pogosto aktivni na prostem.

Čezmerno onesnažen zrak je bil in je še vedno eden izmed najbolj perečih okoljskih in zdravstvenih problemov Slovenije. Za Slovenijo velja podatek, da **onesnažen zrak v enem letu povzroči 1700 prezgodnjih smrti**, približno 45 % ljudi pa živi na območjih s prekomernim onesnaženjem zraka z delci. Preseganja mejnih vrednosti povzročamo z **izpusti iz individualnih kurišč in prometa** – oboje je pomembno tako v mestnih območjih kot na podeželju, lokalno pa se lahko pojavijo tudi drugi pomembni viri. Stanje v Sloveniji pogosto poslabšajo tudi neugodne meteorološke razmere za redčenje onesnaževal, zlasti v hladni polovici leta. Z vidika kakovosti zraka so pozimi najbolj problematični delci, poleti pa ozon. S prekomerno onesnaženostjo z delci imajo največ težav mestna in ostala gosteje poseljena območja v kotlinah in dolinah celinskega dela Slovenije, novejša raziskave pa kažejo, da so tudi na podeželju na poseljenih in neprevetrenih območjih koncentracije delcev problematične.

Še veliko raziskav je potrebnih, da bomo bolje razumeli vse vplive, ki jih ima onesnaženje zraka na ljudi, še posebej pa, kakšen vpliv na zdravje ljudi imajo kompleksne mešanice onesnaževal zraka. **Vendar pa že dosedanje raziskave ugotavljajo nedvomno škodljive učinke na zdravje že pri nižjih ravneh onesnaženja.**

Za naslavljanje problematike onesnaženja zraka je potreben interdisciplinaren pristop, ki zajema tesno sodelovanje med strokovnjaki na področju onesnaženja zraka in na področju zdravja ter organizacij civilne družbe. Hkrati je potrebnega več napora za oblikovanje in izvajanje progresivnih ukrepov na

področjih, ki največ prispevajo k onesnaženju zraka v lokalnih okoljih, kot so individualna gospodinjstva, motoriziran promet, industrija in proizvodnja energije.

Zato organizacije podpisnice pozivamo **lokalne oblasti**, da:

- **spremljajo stanje kakovosti zraka v lokalnem okolju in po potrebi razširijo mrežo merilnih mest,**
- **redno obveščajo lokalno prebivalstvo o času, ko so mejne vrednosti zračnih onesnaževal presežene,**
- **spodbujajo in informirajo lokalno prebivalstvo o bolj trajnostni rabi virov, promovirajo trajnostne ukrepe za zmanjševanje onesnaženosti zraka, dosledno izvajajo ukrepe opredeljene v Odlokih za kakovost zraka,**
- **sprejemajo preventivne ukrepe zmanjševanja vzrokov onesnaženja zraka (zmanjševanje izpustov in števila individualnih kurišč, ukrepi trajnostne mobilnosti),**
- **izvajajo meritve in financirajo raziskave za določanje virov onesnaženosti zraka na lokalni ravni, s katerimi lahko kvantitativno dokažemo zmanjšanje izpustov in izboljšanje kakovosti zraka**

in **nacionalne oblasti**, da:

- **ustvarjajo spodbudno sistemsko okolje za progresivne ukrepe na področjih, ki največ prispevajo k onesnaženju zraka (promet, individualna kurišča, energetika),**
- **ozaveščajo državljane o tem, kaj lahko sami naredijo za izboljšanje zraka v njihovem lokalnem okolju, jih informirajo o stanju zraka, promovirajo ukrepe za izboljšanje kakovosti zraka (promocija trajnostnih načinov mobilnosti in možnosti zamenjave ogrevalnih sistemov),**
- **ponujajo možnosti financiranja zamenjave ogrevalnih sistemov in ukrepov energetske učinkovitosti, predvsem v energetske revnih gospodinjstvih,**
- **financirajo raziskave s področja onesnaževanja zraka, spremljanja kakovosti zraka, določanja virov onesnaženosti zraka ter vplivov onesnaževal na zdravje ljudi in druge okoljske komponente, s katerimi lahko kvantitativno dokažemo zmanjšanje izpustov in izboljšanje kakovosti zraka.**

Podpisniki (po abecednem vrstnem redu):

- CIPRA, društvo za zaščito Alp, predsednik dr. Matej Ogrin
- Focus, društvo za sonaraven razvoj, predsednica Živa Kavka Gobbo
- Inštitut "Jožef Stefan", direktor prof. dr. Jadran Lenarčič
- Inštitut za mladinsko participacijo, zdravje in trajnostni razvoj (IMZTR), direktor Tomaž Gorenc
- Katedra za javno zdravje UL MF, predstojnik prim. prof. dr. Marjan Bilban, dr. med.
- Mreža Plan B za Slovenijo, koordinatorka Polona Valič
- Oddelek za geografijo UL FF, prodekanja izr. prof. dr. Katja Vintar Mally
- ZRC SAZU, direktor prof. dr. Oto Luthar